

Módszertani kézikönyv a kreatív tanuláshoz

Szerkesztette

Korpics Márta – Méhes Tamás – Domokos Klaudia

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Olvasópróba

© A szerzők, a szerkesztő

© Nemzeti Közszerzői Egyetem - Ludovika Egyetemi Kiadó

Módszertani kézikönyv a kreatív tanuláshoz

Módszertani kézikönyv a kreatív tanuláshoz

Szerkesztette:

Korpics Márta – Méhes Tamás – Domokos Klaudia

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2023

A kézikönyv a TKP2021-NKTA-51 számú projekt keretében, a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NKTA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Szerzők

Barnucz Nóra	Hegedűs Judit
Belényesi Emese	Korpics Márta
Berta Judit	Kriskó Edina
Botos Andrea	Méhes Tamás
Botos Virág	Paksi-Petró Csilla
Christián László	Seres-Busi Etelka
Domokos Klaudia	

Szakmai lektor

Kajtár Edit

Kiadja a Nemzeti Közszerológati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Kamarás-Vida Krisztina
Olvasószerkesztő: Csinta Áron
Tördelészerkesztő: Fehér Angéla

Nyomdai kivitelezés: Nemzeti Közszerológati Egyetem

ISBN 978-615-6598-88-2 (nyomtatott)
ISBN 978-615-6598-89-9 (epdf) | ISBN 978-615-6598-90-5 (epub)

© A szerkesztők, 2023
© A szerzők, 2023
© A kiadó, 2023
Minden jog védve.

Tartalom

Korpics Márta: Bevezetés	7
Christián László – Korpics Márta – Botos Virág: Kreatív Tanulás Program a Nemzeti Közszerológati Egyetemen	15
Seres-Busi Etelka – Hegedűs Judit: Módszertani alapozás	31
Seres-Busi Etelka – Hegedűs Judit: Pedagógiai tervezés és kreatív tanulás a felsőoktatásban	49
Belényesi Emese: Tudásmérés – értékelés	75
Berta Judit – Kriskó Edina: Tréningmódszertan	95
Korpics Márta: A kooperatív tanulásszervezés alkalmazása az egyetemi oktatásban	173
Korpics Márta – Méhes Tamás – Domokos Klaudia: Az esettanulmány mint oktatási módszer	191
Paksi-Petró Csilla: Kreativitás és innováció. Kreatív és innovatív módszerek és eszközök alkalmazása az oktatásban	221
Botos Andrea – Botos Virág – Barnucz Nóra: Sárkány ellen sárkányfű, avagy alternatív oktatási módszerek a tanítás-tanulás folyamatának támogatására az IKT-eszközök használatával	265
<i>A kötet szerzői</i>	285

Vákát

Korpics Márta

Bevezetés

Egy könyvnek többféle olvasója lehet. Vannak, akik először a tartalomjegyzéket lapozzák fel, megnézik, hogy mit is tartalmaz a könyv, és azt egyfajta útmutatóként használva olvasnak. Vannak, akik véletlenszerűen felnyitják a könyvet több helyen, beleolvasnak, és ami érdekli őket, azt olvassák csak el. Aztán vannak olyanok is, akik ha leülnek, és kézbe vesznek egy könyvet, azt szépen fejezetről fejezetre haladva végig is olvassák. Ez a könyv kissé rendhagyó, és valójában nem is könyv, hanem kézikönyv. Vagyis olyan munka, amelyet nemcsak olvasásra állítottunk össze, hanem azért, hogy a mindennapokban, a tanítás során lehessen belőle ötleteket, javaslatokat meríteni, és azokat felhasználni. Ez a fő célja ennek a kézikönyvnek. Nem azért készült, hogy a tudományterület szempontjából fontos kutatási eredményekről számoljunk be (de erre is kitérnek az egyes fejezetek), hanem azért, hogy segítse azt a pedagógiai/oktatásmódszertani folyamatot, átalakulást, amely 2019-ben kezdődött meg a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen (a továbbiakban: NKE, Egyetem), és amely a mai napig tart. Az olvasók ennek a folyamatnak, programnak a leírását, bemutatását olvashatják a kötet első fejezetében. A változás indukálója az Egyetem intézményfejlesztési terve (a továbbiakban: IFT), amely 2020–2025 között jelölte ki az Egyetem számára azokat az új utakat, amelyek az IFT-ben megjelölt célok megvalósulásához vezetnek az Egyetemet és annak polgárait. Az IFT-ben meghatározott célok egy-egy valós társadalmi-környezeti problémára mutatnak rá, annak a hatásait szeretnék kioltani. A változás soha nem könnyű, de ha valamennyire tájékozottak vagyunk a szervezetek viselkedéséről szóló szakirodalomban, akkor tudjuk, hogy a változás csak abban az esetben történik meg, ha arról a szervezet minden tagja tud, és támogatja is azt. A szervezeti változásokra jelenleg leginkább három fő trend van hatással: a globalizáció, az információs technológia és a vezetői innovációs törekvések. Ez a három trend a korábban megszokott és jól bevált oktatási/oktatásmódszertani metódusra is hatással van, de ha csak a közelmúltra gondolunk, akkor jóval több olyan szociokulturális tényezőt említhetünk, amellyel foglalkoznunk szükséges, nem várhatunk ölbe tett kézzel, reagálnunk kell ezekre a hatásokra. Hogy melyek ezek a hatások, amelyek a hagyományos felsőoktatási tanulási modellt próbára teszik? A kommunikáció és a tanulás digitális kihívásai, a munkahelyi környezet folyamatos változásai és az ebben való helytállási képesség, a diverzitás, a felsőoktatásban egyre inkább megjelenő verseny és hát a gazdasági helyzet, amely nem mindig támogató. Azok a szervezetek a legsikeresebbek, amelyek nemhogy jól reagálnak a változásokra, de elébe tudnak ezeknek menni, látják és érzékelik ezeket, és stratégiájukban fel tudnak ezekre készülni. Az előbb felsoroltakból leginkább a pandémia alatt a digitális oktatásra való átállás működött katalizátorként, amely több mindenre rávilágított. Az egyik az, hogy a felsőoktatásban dolgozók nagy része nem tudja komfortosan használni az oktatáshoz szükséges digitális technológiákat, és hogy az egyetemek infrastruktúrája sem készült

fel arra, hogy az oktatás teljes egészében digitális platformokon történjen. Az oktatásban jelen pillanatban a tanár szerepe a legmeghatározóbb, hiszen az oktatás nagy része személyességen és kapcsolódásokon keresztül működik. A pandémiás időszak nagyon jó tanulási szakasz volt minden résztvevő számára, akár a diákokról, akár a tanárokról van szó. Nagyon sok ott tanult, kipróbált módszert, technikát átmentettünk a jelenléti oktatásba. Az országban sorra alakultak meg azok a módszertani központok, amelyek segítették az oktatók munkáját, és tanácsadást, képzést is folytattak. A módszertani központok egy része kifejezetten a digitális eszközökkel, platformokkal ismerteti meg az oktatókat, de vannak olyanok is, amelyek általános pedagógiai/oktatásmódszertani fejlesztést tartanak fontosabbnak. Természetesen itt is jelen van a digitális pedagógia, de a fókusz a pedagógiai és módszertani fejlesztésekre helyeződik.

A felsőoktatás folyamatban lévő változását a pandémia csak felgyorsította, és rámutatott olyan problémákra is, amelyekkel a pandémia nélkül csak évek múlva kezdtünk volna el foglalkozni. Az egyetemekre beiratkozó hallgatók nem elméleti tudást szeretnének, hanem olyan felkészítést, amelyben a tudás és a képességfejlesztés együtt mozog, ezzel elősegítve, hogy a munkaerőpiacra belépve néhány hónap betanulási idő után már teljes értékű munkatársak lehessenek. A hallgatók egy része dolgozik, első felnőttéveit már nemcsak a tanulás, hanem a munka is meghatározza, így érthető, hogy a tanulásra kevesebb időt áldozva szeretne mégis felkészült lenni. A felsőoktatásban és a munkaerőpiacon egyre többet hallani a kompetencia kifejezését, amely nemcsak a kimeneti követelményeken keresztül, de a napi oktatási munkában is meghatározza már a felsőoktatást. Nagyon sokféle kompetenciarendszer van, beszélhetünk alapkompenciákról, szakmai kompetenciákról és kulcskompetenciákról. Ez utóbbiak azok, amelyekre szinte minden munkahelyen szükség van, éppen ezért az elméleti tudás mellett ezek fejlesztésére ajánlott nagy hangsúlyt helyezni. Ez azt jelenti, hogy változtatni kell a tanulási folyamat minden elemén, ezen belül is kiemelten a módszertanon és a tanulásszervezésen.

Ezt ismerte el az Egyetem, és a változás szükségességének adott teret a 2020–2025 közötti időszakra szóló intézményfejlesztési tervében. Az IFT részét képezte az oktatási stratégia, amely a pedagógiai (oktatásmódszertani, oktatási) paradigmaváltást célozta meg. Az oktatási stratégia kiemelt, nagy figyelmet és támogatást élvező része a Kreatív Tanulás Program (a továbbiakban: KTP, Program), amely több lépésben formálódott az Egyetemen. Jelenleg a KTP az oktatási rektorhelyettes irányítása alatt működik, a 2022-ben létrehozott Kreatív Tanulás Osztály munkáját egy munkacsoport és egy kutatóműhely támogatja. A KTP működéséhez az Egyetem vezetői által jóváhagyott koncepció és stratégia ad útmutatást. A stratégiához elkészített akcióterv 4 évre lebontva határozta meg a pedagógiai paradigmaváltáshoz szükséges tennivalókat. Az oktatók felkészítését a Szolgáltatási kosár segíti, amelynek tartalma folyamatosan bővül, és lehetőséget ad az Egyetem minden oktatója számára saját oktatói portfóliójának módszertani bővítéséhez. A képzések és a tanácsadás mellett fontosnak gondoltuk, hogy legyen olyan módszertani kézikönyv, amely világosan és érthetően mutatja be a felsőoktatás-pedagógia különböző területeit, és sok-sok gyakorlattal, módszertannal, valamint különböző tanulásszervezési módok bemutatásával ad segítséget a napi oktatási munkához. Az NKE oktatói állománya szakmai szempontból nagyon heterogén, ezt még tovább színesítik

a különböző hivatásrendek és a sokszínű képzési paletta. Mindannyian, akik a KTP koncepciója és stratégiája szerinti fejlesztéseket, kutatásokat és képzéseket tervezünk és bonyolítjuk, azt gondoljuk, hogy a kreativitás és az innovativitás nem öletszerű oktatásmódszertani megoldások alkalmazását jelenti, hanem kutatásokkal alátámasztott és igazolt fejlesztések sorát, olyan lehetőségek feltárását és kínálatát, amelyből az oktatók nagy része tud meríteni. A tervezett módszertani kézikönyv célja, hogy az oktatók számára a Szolgáltatási kosár egyre bővülő tartalma mellett a tanítás-tanulás teljes folyamatára vonatkozóan segítséget, támogatást adjon.

A kézikönyv összeállításánál figyelemmel voltunk arra, hogy az Egyetemen alapvetően nem pedagógusvégzettséggel rendelkezők oktatnak, ezért van három olyan fejezet, amely didaktikai alapvetéseket tartalmaz sok-sok gyakorlati példával és útmutatóval. A további fejezetekben kaptak helyet azok a módszertanok, amelyek jól alkalmazhatók az oktatásban, szakterülettől függetlenül. Ahogy korábban már írtuk, a pandémia rávilágított digitális nehézségeinkre, így egy fejezetet ennek a témakörnek szántunk.

Módszertani kézikönyvet írni nem könnyű, ezt a kötetben egy-egy fejezetet, témát vállaló kollégák is megerősíthetik. Azért nem könnyű, mert az írónak tisztában kell lennie a fejezetre vonatkozó legfrissebb kutatási eredményekkel és a szakterület sajátosságaival, ugyanakkor olyan útmutatást is kell tudnia adni – főként a gyakorlatok bemutatásán keresztül –, amelynek elolvasásával a kollégák önállóan is „megtanulhatják” az adott módszert, de legalábbis segítséget kapnak annak használatához, kipróbálásához. Az NKE oktatási portfóliója nagyon szerteágazó, mégis alapvetően egy irányba tart, a köz szolgáltatára, a közigazgatás, a rend- és honvédelem, illetve a vízügy számára kell felkészült szakembereket képeznie. Az oktatói paletta is szerteágazó, az Egyetemen nagy számban dolgoznak jogászok, közgazdászok, politológusok, de vannak mérnökök és társadalomtudósok is, akik a közigazgatás, a rendvédelem, a honvédelem és a vízügy különböző területeinek kutatásával foglalkoznak. A szakmai tudás mellett azonban a környezeti, technológiai és generációs változások miatt szükség van a pedagógiai és módszertani készségek és képességek bővítésére, olyan kreatív és innovatív módszertanok megismerésére és alkalmazására, amelyek használatával maga az oktatás is kreatívvá és innovatívvá válhat.

A kézikönyv fejezetei azonos módon építkeznek. Rövid bevezetés után minden fejezet ismerteti a várható tanulási eredményeket, majd ezt követően a fejezet tartalmához kötődő legfontosabb kutatási eredményeket mutatja be. Végezetül a mindennapi oktatásban is jól használható gyakorlatokat írja le, és ezekhez olyan leírásokat ad, amelyek segítségével ezek a gyakorlatok tudományterülettől függetlenül beépíthetők.

A kézikönyv első fejezete bemutatja az Egyetemen működő Kreatív Tanulás Programot, az annak létrejöttéhez vezető okokat és előzményeket, valamint az elmúlt három év eredményeit. A fejezetet három szerző írta, a KTP-ért felelős oktatási rektorhelyettes, Christián László, a Kreatív Tanulás Osztály vezetője, Korpics Márta és a programban aktívan közreműködő Botos Virág. Sokakban felmerülhet a kérdés, hogy miért Kreatív Tanulás Programként határozta meg az Egyetem IFT-je az oktatás színterén szükséges változásokat? Az egyik ok az volt, hogy a tudásátadás mellett nagyobb hangsúly helyeződjön a készségek, képességek fejlesztésére és a közszolgálati szocializáció még

erőteljesebb alakítására. Aki oktatóként, szervezőként vagy hallgatóként részt vett már a tavaszi félévben megrendezett Közös Közszolgálati Gyakorlaton, az tudja, hogy ez mit jelent. A másik ok az, hogy az oktatásmódszertani paradigmaváltásnak ez olyan iránya, amely alapján megvalósítható az a küldetés, hogy az Egyetem a 21. századi munkahelyek igényeire készítse fel a hallgatóit. A kreativitás kutatástörténetéről rövid áttekintést kapunk, amely egyben választ ad arra is, hogy miért a kreativitás lett a változtatás fő irányvonala. A kreativitást sokan sokféleképpen definiálták, de a legtöbb témát kutató szerző egyetért azzal, hogy a kreativitásnak fontos jellemzője, hogy amennyiben egy tevékenység során jelen van, akkor új gondolatokon alapuló termék jön létre a folyamat végére. Magát a produktumot az eredetiség, az újszerűség és az értékesség jellemzi. A szerzők utalnak Csíkszentmihályi Mihály munkásságára is, aki szerint a kreativitás fejleszthető, és fontos is ennek fejlesztése. A fejezetből megismerhetjük a KTP létrejöttéhez vezető lépéseket és az első évek eredményeit, továbbá betekintést nyerhetünk a Program megvalósulásának első két évébe. 2020–2022 között évente konferenciák, *workshopok* megrendezésére került sor, amelyek feladata az volt, hogy az Egyetemen nagyobb nyilvánosságot biztosítsanak a Programnak. Emellett a *workshopokon* lehetőség volt az Egyetemen működő jó gyakorlatok megismerésére, a tanszéki igények felmérésére, olyan módszertani ötletek bemutatására és átbeszélésére, amelyek jellemzik a Programot. A KTP fontos eredménye az oktatói hálózat létrejötte, amelybe minden tanszék delegált oktatót, és ezáltal valamennyi tanszék bevonódott a Program munkálataiba. A szerzők rövid áttekintést adnak az Innovatív Tanszék Díjról is, amelyet minden évben azon tanszékek nyerhetnek el, amelyek aktívan részt vesznek a KTP megvalósításában, és megfelelnek a díj által előírt kritériumoknak. A díj nyertesei részt vesznek a Szolgáltatási kosár tartalmának bővítésében és egyben szélesítik az Egyetem joggyűjteményét. A Szolgáltatási kosárról tudjuk, hogy folyamatosan bővül, de a korábbi évek képzései is elérhetők maradnak az oktatók számára. A KTP a fejlesztések értékelésének érdekében kutatásokat és akciókutatásokat végez, amelyek eredményeiről vezetői jelentésekben számol be az Egyetem vezetői számára, a külső nyilvánosság felé pedig magyar és angol nyelvű publikációkban mutatja be a fejlesztések eredményeit. A KTP szervezeti struktúrába való betagozódása tovább segítette a Program fejlődését, ennek köszönhetően 2022-ben sok új programelemmel bővült a Program, amelyekről szintén lehet olvasni a fejezetben.

Az egyetemeken olyan szakemberek tanítanak, akik adott szakma kiemelkedő képviselői, kutatói. Ahhoz, hogy egyetemen oktassanak, szakterületük magas szintű ismeretere van szükség, és persze az is előnynek számít, ha valaki már hallgatóként, demonstrátori feladatok ellátásán keresztül bekerült a tanszéki szakmai közösségbe, és segítette a vezető oktatók munkáját azzal, hogy szemináriumot vezetett a professzora előadásai mellett, ezzel mintegy beleszocializálódott az egyetemi oktatásba. Az egyetem alatt lévő oktatási szinteken csak pedagógusvégzettséggel lehet tanítani. A szakmai oktatásban vannak szakoktatók és szakmát oktatók is, akik nem rendelkeznek ezzel a végzettséggel. Minden pedagógusszakma képviselője, az óvónőtől a középiskolai tanárig, tanult képzése során didaktikát és tisztában van azzal, hogy mit jelent az oktatási stratégia, az oktatási módszer, a tanulásszervezés, és hogy milyen pedagóguskompetenciák vannak,

amelyek meglete elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy ma valaki pedagógus lehessen. A kézikönyv második fejezete – a Hegedűs Judit – Seres-Busi Etelka-szerzőpáros tollából – ezeket a fontos didaktikai alapfogalmakat tekinti át, mégpedig úgy, hogy mindezt a kreatív tanulás kontextusában értelmezi. A fejezet első része a kreatív tanulás és az oktatásmódszertani felkészültség kapcsolatát mutatja be, kihangsúlyozva azt, hogy bár az egyetemen oktatás nincs pedagógiai végzettséghez kötve, mégis egyre inkább előtérbe kerül az oktatók oktatásmódszertani kultúrájának fejlesztése. A fejezet tovább bővíti a kreativitásról szerzett tudásunkat, mégpedig úgy, hogy ezt meghatározza a tanítás-tanulás folyamatának elemeire. Ezt követően a tanulási környezetről kapunk áttekintést, amely ma már a felsőoktatásban is fontos mutatója az oktatás minőségének. A szerzők rövid értelmezését és áttekintését adják az oktatási stratégiáknak és módszereknek, amelyben a stratégiákat összevetik a módszerekkel és az oktatói tevékenységekkel, ezzel is segítve az értelmezést és az alkalmazást. Pontos és jól használható leírását adják a szervezési módoknak, ezzel is megkönnyítve az Egyetem oktatói számára azok alkalmazását és konkrét tervezési folyamatba történő illesztését.¹ Az oktatás módszereiről a kreatív tanulóssal összefüggésben olvashatunk, amely még az oktatás konzervatívabb módszereit (például előadás) előnyben részesítő kollégák számára is ad jó kapaszkodókat. Áttekintést kapunk a tanári kompetenciákról is, mégpedig azok felsőoktatásbéli értelmezéséről, gyakorlati tanácsokkal kiegészítve. A fejezetet a szerzők feladatokkal zárják, amelyek elvégzésével az olvasó ellenőrizheti, hogy elsajátította-e a „tananyagot”.

A kötet harmadik fejezete – amelyet szintén Seres-Busi Etelka és Hegedűs Judit írt – újabb fontos didaktikai témával, az óratervezéssel foglalkozik, ugyancsak a kreatív tanulás szempontjából. A fejezet az európai felsőoktatási térséggel való kapcsolatra irányítja a figyelmet, hiszen ennek köszönhetően jelent meg az eddig jellemző tanítás-és tananyagfókuszú tervezési modellel szemben a tanulásközpontú és tanulási eredményen alapuló tervezés. A fejezet áttekinti a tanulásméleti megközelítéseket a tervezési folyamat kontextusában. Ezt követi a tanulásközpontú tervezés és a tanulási eredmények kapcsolódásának bemutatása. A harmadik alfejezet a pedagógiai tervezés rendszerét vázolja fel kifejezetten a felsőoktatási környezetre fókuszálva, ezzel is közelebb hozva a témát az Egyetem oktatóihoz. Az alfejezet nagyon sok praktikus információt és segítséget tartalmaz, ezek a későbbiekben megkönnyítik az óratervezést mindenki számára. Az IFT kreatív tanulóssal kapcsolatban megfogalmazott egyik fontos alapvetése volt az egyéni tanulási utak biztosítása, ehhez is ad kapaszkodókat a fejezet, bár a szerzők megjegyzik, ez a tervezés szempontjából az egyik legnagyobb kihívásokat hordozó terület. Rövid áttekintést kapunk még a felnőttkori tanulásról és a Z generációról is. Ezt követően az előző fejezethez hasonlóan a szerzők ismét a tananyag elsajátításának mérését segítő feladatokat fogalmaznak meg.

A kézikönyv negyedik didaktikai fejezete, amelyet Belényesi Emese írt, a tudásmérés és -értékelés fontos tudnivalóit dolgozza fel. A szerző nagyon pontosan fogalmazza meg azt, hogy mi a célja a fejezetének: az értékelés elméleti kérdéseinek bemutatásán túl

¹ A 2022 nyarán elkezdődött oktatásmódszertani reformfolyamatban részt vevők már olyan óratervezési sablonnal dolgoztak, amely a tervezésnél ennek feltüntetését is kérte.

segítséget adni az oktatóknak ahhoz, hogy fejleszteni tudják tudásmérési és -értékelési kompetenciáikat, amivel hozzájárulhatnak a hallgatók fejlődéséhez, tanulmányi és személyiségfejlődésének elemző értékeléséhez. A szerző először az értékelés fogalmát járja körül és határozza meg, majd bemutatja az elmúlt időszak változásait, amelyek hatással voltak az értékelés formáinak megújítására is. A szerző kitér az értékelés tanulási folyamatban történő szerepének bemutatására, amely alfejezetben áttekinti azt, hogy a tanulási tevékenységek, a tanulási eredmények és az értékelési stratégiák hogyan hozhatók összhangba, és végső soron ez milyen hatást gyakorol a hallgatók fejlődésére. A tanulási eredményekkel való tervezés hatással van az értékelési forma kiválasztására is, erről is olvashatunk a fejezetben. Az értékelés *hard* és *soft* eszközeiről is jó áttekintést kapunk, amely nemcsak felsorolás, hanem alkalmazási területeket is megjelenít, továbbá tippeket is ad a megfelelő választáshoz. Ezenfelül az olvasó nagyon jól hasznosítható alternatív listát is kap, amelynek áttanulmányozása biztosan támogatja az oktatókat abban, hogy ne csak az oktatásban, de a számonkérésben, az értékelésben is megújuljanak, innovatívak és kreatívak legyenek.

Berta Judit és Kriskó Edina a következő – nagyobb terjedelmű – fejezet szerzője. A szerzőpáros mindkét tagja évek óta tanít az NKE közszolgálati kompetenciafejlesztő tréner szakirányú továbbképzési szakán, és saját oktatási gyakorlatukban is jól hasznosítják a tréningmódszertant. A fejezetben áttekintést kapunk a felnőttoktatás sajátosságairól és arról, hogy a felnőttoktatásban hogyan lehet elhelyezni a tréninget. A szerzők a szakirodalomra és saját tapasztalatukra hivatkozva arra a következtetésre jutnak, hogy a tréningeket azok jó gyakorlati használhatósága miatt alkalmazzák a felnőttoktatásban, hiszen az itt tanultak nagyon jól hasznosulhatnak a résztvevők munkája során. Továbbá áttekintés kapunk magának a módszernek a sajátosságairól és a tréning történetéről is. A szerzők fontosnak gondoltak alfejezetet szánni a tanulási stílusok és a tréning kapcsolataira is. A fejezet fontos részét képezi a tréner kompetenciáit bemutató alfejezet, amelyben a tréneri szerepekről, a résztvevő- és folyamatközpontúságról, a csoportfacilitációról és egyéb módszertani képességekről kapunk összefoglalót. Ha valaki szeretné használni a tréningmódszertant, akkor ismernie kell a tréningcsoport jellegzetességeit és a csoportdinamika tréningeken megjelenő sajátosságait is, hogy ezeket megfelelően kezelni tudja. Ehhez is ad segítséget a fejezet. Nagyon jó használati útmutatót kapunk a szerzőktől a felsőoktatásban használható tréningtervezésről is, ehhez a tervezés lépéseit mutatják be, illetve forgatókönyvre és óratervre is láthatunk egy-egy mintát. Többek között a fejezet kitér még az *online* tréning sajátosságaira is, hiszen az NKE-n a pandémiás időszakban is folytak a tréningek, és ezeket nem lehetett a jelenléti oktatásban megszokott módon szervezni. A fejezet kiváló áttekintése a módszernek, az oktatók az itt kapott segítséggel bátran nyúlhatnak annak órákba történő betervezéséhez.

Korpics Márta a szerzője a kooperatív tanulásszervezésről szóló fejezetnek. A felsőoktatásban kevés példát látunk a kooperatív tanulásszervezés alkalmazására, bár az erről szóló tanulmányok mind jó hasznosíthatóságról számolnak be. A fejezetben a szerző rövid áttekintést ad a szervezési mód történetéről és lényegéről, illetve azokról a dilemmákról is, amelyek jellemzően a hazai pedagógiai közvéleményben jelentek meg ezzel kapcsolatban. Ezt követően bemutatja a kooperatív tanulásszervezés alapelveit, a mikrocsoportok

jellemzőit, a csoportalakítás eszközeit és a kooperatív szerepeket. A fejezethez hasznos áttekintés tartozik, a kooperatív tanulásszervezést segítő eszközöket ugyanis a szerző az óratervezéshez kapcsolódó struktúrába rendezve ismerteti, ezzel is segítve az óratervezést és az órák lebonyolítását.

A következő fejezet az esettanulmány-alapú módszertant mutatja be sok példával és olyan esetek közlésével, amelyeket az Egyetem különböző oktatási szinterein használtak már korábban. A fejezetet három szerző jegyzi: Korpics Márta, Méhes Tamás és Domokos Klaudia. A fejezet az esettanulmány-módszer történeti áttekintésével kezdődik, ezt követően a szerzők bemutatják, hogy maga a módszer az Egyetem továbbképzési rendszerében hogyan jelent meg, és hogyan hasznosult. Bővebb bemutatást kapunk a módszertanról, annak sajátosságairól és a kreatív tanulási paradigmában való felhasználhatóságáról. Az esettanulmánynak többféle típusa van, ezeket is áttekintik a szerzők. A különböző típusokat a szerzők a 4K-modell alapján értékelik, valamint bemutatják, hogy ezen kulcskompetenciák mentén (kritikai gondolkodás, kooperativitás, kommunikáció, kreativitás) hogyan hasznosul az esettanulmány-alapú oktatás. A fejezet második részében a szerzők a módszer gyakorlati alkalmazhatóságához nyújtanak támpontokat és útmutatót.

Paksi-Petró Csilla a kreativitás és az innováció kapcsolatát mutatja be az általa írt fejezetben. A korábbi fejezetekhez hasonlóan először történeti áttekintést és meghatározást kapunk. Majd ezt követően a szerző kitér a kreatív és innovatív tanulásszervezés alkalmazási nehézségeinek felvázolására és arra is, hogy időigényessége ellenére miért érdemes mégis belevágni a meglévő óraterv kreatív és innovatív átalakításába. A fejezetből megismerhetjük a tanulásszervezés alapelveit, a tanulási folyamat résztvevőinek jellemzőit, a módszereket és az alkalmazási lehetőségeket. A szerző fejezete végén gyakorlatgyűjteménnyel is gazdagítja a leírást, amellyel nagy segítséget ad az oktatók számára mind a tervezési, mind az oktatási feladatokhoz.

A kézikönyv utolsó fejezete a tanítás-tanulás folyamatának IKT-eszközökkel történő támogatását ismerteti. A fejezet szerzői: Botos Andrea, Barnucz Nóra és Botos Virág. A fejezet szerzői bevezetésükben kitérnek a világjárvány digitális tanulást kikényszerítő erejére, és rámutatnak arra, hogy a váratlanul előállt helyzet az oktatás minden szintjén azonnali reagálást követelt meg. A pandémia kényszerítő erején túl a szerzők a generációváltás és a technológia hatásaira is hivatkoznak. A fejezet első részében az IKT-eszközök meghatározását kapjuk, illetve arról is írnak, hogy miért fontos ezek használata az oktatásban. Kapunk áttekintést a módszerekről és az ötletekről is, amelyeket a szerzők is a tervezési folyamatba illesztve ismertetnek. A fejezet jól hasznosítható áttekintést ad még a prezentáció különböző formáiról, a játékosításról és az aktív tanulás kollaboratív formáiról. Bár a fejezet nyomtatásban jelenik meg, mégis kapcsolódik az *online* térhez. Ezt a szerzők QR-kódok alkalmazásával oldották meg, amelyek segítségével az oktatók a fejezetben helyet kapó alkalmazásgyűjteményt láthatnak, amelyet a szerzők szándékaik szerint tovább is szeretnének majd bővíteni.

A kézikönyvet minden olvasónak és felhasználónak írtuk. Biztosan lesznek majd olyanok, akik fellapozzák a tartalomjegyzéket, és kiválasztanak egy fejezetet, amely őket a leginkább érdekli. Reméljük, hogy lesznek olyanok is, akik érdeklődve belelapoznak

a kézikönyvbe, és használják is az itt leírtakat. Bízunk benne továbbá, hogy lesz olyan olvasónk, aki ha kezébe veszi a könyvet, és elkezdi olvasni, a bevezetőn túljutva már tudni fogja, hogy melyik fejezetet szeretné először elolvasni. Ahogy korábban már írtuk, ez kézikönyv, és reméljük, hogy az egyetemen tanító kollégák hasznosnak fogják ítélni.

Kedves Kollégák, kedves Oktatók! Jó olvasást, jó tanulást kívánunk!

A Szerkesztők